

Legominova S., Vashchenko O. Impact of information and communication technologies in the innovative development of the economy. The necessity of innovative development and creation of prerequisites for a competitive and efficient economic management by means of modern information and communication technologies. The vectors of further development and optimization of administrative processes to translate innovations is the use of network systems and technologies of global and local levels, the development of specific tools and implementation of innovation projects, rapid adaptation to changing external environment. It is important is to develop mechanisms to improve the level of technology and information and telecommunications maturity and readiness for change in the conditions of increased funding of science.

УДК 338.24

Головнина О.Г., к.е.н., доц.;
Лобань О.О., здобувач,
Державний університет телекомунікацій

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Стаття розглядає особливості законодавчого формулювання корпоративних прав в умовах ринкової трансформації української економіки та застосування механізму державно-приватного партнерства при вдосконаленні української інфраструктури.

Постановка проблеми. В умовах української економіки традиційно-ринкові основи, механізми, інноваційна теорія (Й. Шумпетер, Р. Солоу, С. Кузнец та ін.), закон Тугана–Барановського потребують сучасного вмотивованого розвитку з врахуванням соціально орієнтованого розвитку стратегічних країн світу, синергетичної оцінки наслідків трансформацій, оптимізації використання та поєднання в організації діяльності ринкових суб'єктів переваг різних форм власності та господарювання, процесів корпоратизації компаній, дослідження використання корпоративних прав для обґрунтування зростання синергетичності соціально-економічних систем, в тому числі при корпоратизації компаній сфери транспорту та зв'язку, створення ефективної сучасної придорожньо-туристичної інфраструктури на засадах удосконалення методології прискореного соціально-економічного розвитку, ефективізації національного законодавства, врахування дії законів розвитку систем та соціалізації національного законодавства, соціальних законів та соціальних закономірностей в умовах трансформаційної української економіки, формування особливостей поєднання інтересів при реалізації прав власності різних суб'єктів господарювання в рамках єдиної компанії з метою підвищення оцінки споживача індивідуальних і суспільних благ, що йому надаються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною та методологічною базою роботи є положення і висновки сучасної вітчизняної та зарубіжної науки, наукові роботи вчених з питань соціально орієнтованого розвитку стратегічних країн світу, синергетичної оцінки наслідків трансформацій, оптимізації використання та поєднання в організації діяльності ринкових суб'єктів переваг різних форм власності та господарювання, процесів корпоратизації компаній, дослідження використання корпоративних прав, законодавчі та нормативні акти України.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. В існуючих наукових працях не визначено чіткого поняття корпоративних прав та недостатньо висвітлені питання корпоративного управління, державно-приватного партнерства в умовах трансформаційної економіки.

Актуальність. Управління корпоративними правами держави, створення умов для достатнього контролю з боку держави за створенням та діяльністю господарських товариств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, проведення політики, спрямованої на захист прав суб'єктів господарювання, акціонерів з використанням механізмів професійного управління цими об'єктами, в тому числі на засадах державно-приватного партнерства, є актуальним питанням для української трансформаційної економіки на державному, регіональному та місцевому рівнях при ефективізації різних сфер діяльності (в т.ч. сфери телекомунікацій та поштового зв'язку, туризму, в галузі створення та функціонування придорожно-туристичної інфраструктури). та є передумовою соціально-економічного розвитку країни, удосконалення фіскального механізму регулювання життєдіяльності суб'єктів господарювання, підвищення ефективності компаній, їх фінансової стійкості та платоспроможності, зростання рівня життя населення.

Виклад основного матеріалу. Одним з альтернативних варіантів вирішення проблеми оптимізації поєднання державних і приватних інтересів, мікро-макро джерел, механізмів, інструментарія, інновацій, які запроваджуються в практику господарювання в процесі ефективізації бізнесу на основі раціоналізації використання обмежених ресурсів є створення корпоративних утворень – господарських товариств: акціонерних, повних, командитних, з обмеженою та додатковою відповідальністю, з реалізацією кожною стороною своїх корпоративних прав на основі колективної форми власності.

У сучасній економічній літературі на сьогодні є відсутнім єдине визначення корпоративного права, яке ототожнюється з акціонерним правом, віднесення до корпоративних відносин питання регулювання внутрішньо організаційних правил певної організації, що заснована на членстві та об'єднанні капіталів. Традиційно цей термін використовувався лише в юридичній літературі.

В різних законах України, а саме у Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств", у Господарському кодексі України та інших нормативно-правових актах поняття корпоративних прав має певні відмінності визначення.

Корпоративні права в Україні до 2003 року розглядались лише як права власності на статутний фонд (капітал) юридичної особи або його частку (пай), включаючи певні правомочності [12].

При формулюванні визначення корпоративних прав відповідно Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» (п.1.8 ст.1) зазначено, що «право власності на статутний фонд (капітал) юридичної особи або його частку (пай), включаючи права на управління, отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи, а також активів у разі її ліквідації відповідно до чинного законодавства, незалежно від того, чи створена така юридична особа у формі господарського товариства, підприємства, заснованого на власності однієї юридичної або фізичної особи, або в інших організаційно-правових формах» [11].

Корпоративні права відповідно до Господарського кодексу України (ст. 167) – це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [7]. Податковий кодекс України закріплює тотожне поняття.

Враховуючи тезу Закону України «Про господарські товариства» (ст.12), що товариство є власником майна, переданого йому засновниками і учасниками у власність, після внеску особи до статутного фонду господарського товариства, вона перестає бути власником цього вкладу [10].

Господарський кодекс України визначає корпоративні права не як право власності на частку, а як правомочності особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації [7].

Корпоративні права відповідно до Закону України "Про акціонерні товариства" – це сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які

впливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами [9].

З врахуванням діючих законодавчих актів України процес корпоратизації українських компаній ґрунтується на особливостях процесів приватизації майна державних підприємств та державного земельного фонду, модернізації форм власності та господарювання, формуванні та ефективізації ринкової інфраструктури. Українське законодавство встановлює, що внеском до статутного фонду господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі, майнові, інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. У випадку, якщо певні види державного майна, в силу закону, не можуть бути відчуженими, вони можуть передаватися у якості речових прав на певний термін з попередньою відповідною грошовою оцінкою їх використання.

Специфіка української законодавчої бази проявляється в тому, що формування державної частки майна у статутному фонді створюваного товариства обумовлено тим, що виведення майна з державної, комунальної форми власності може бути не можливим та/або не обов'язковим. Так, починаючи з 1990 року і досьогодні Земельний кодекс України визначає перелік земель загального користування, який не міг і не може передаватися у приватну власність (ст. 4, 116 редакції від 18.12.1990р., ст. 83 діючого ЗКУ №28768-111 від 25.10.2010 р.). Порушення порядку встановлення та зміни цільового призначення земель відповідно до ст. 21 Земельного кодексу України є підставою для визнання недійсними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування про надання (передачу) земельних ділянок фізичним та юридичним особам; визнання недійсними угод щодо земельних ділянок; відмови в державній реєстрації земельних ділянок, визнання реєстрації недійсною; притягнення до відповідальності фізичних та юридичних осіб, винних у порушенні порядку встановлення та зміни цільового призначення земель. Землі державного значення не можуть бути приватизовані, переходити у приватну власність, їх використання та тривала оренда можуть бути оцінені у грошовому виразі та є державним внеском до статутного фонду товариства, якщо в розвитку останнього зацікавлена держава. На основі грошової оцінки вартості користування протягом певного строку землями державного значення, останні передаються із збереженням права державної власності на них в користування товариства [8].

Найбільш недослідженою і потребує особливої уваги є інформаційна складова корпоративних прав суб'єктів, особливості реалізації якої залежать відповідно до українського законодавства саме від форми господарювання. Так, для компаній закритого типу особливо важливим є те, що корпоративні права надають учаснику (в тому числі представнику державних інтересів) право одержувати інформацію про особливості діяльності товариства. Це забезпечує державним органам додаткові можливості з контролю виробничої діяльності і процесів ухилення від сплати податків, обґрунтування заходів запобігання тінізації економічних процесів. На вимогу учасника товариство зобов'язане надати для ознайомлення річні баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства.

Іншою актуалізованою стороною корпоратизації прав компанії є обов'язкова участь суб'єкта в управлінні справами товариства відповідно до статутних документів, за винятком випадків, передбачених законодавством. Це надає державному представнику, учаснику товариства, можливість контролю та втручання в господарчу діяльність для її оптимізації відповідно державних інтересів шляхом здійснення державного нагляду, безпосередньо визначати напрями розвитку, здійснення своєчасного коригування через участь в органах управління, забезпечення кожного учасника товариства дієвим механізмом захисту як вузькоспрямованого приватного, так і загальносуспільного державного інтересу.

Ефективізація корпоративних прав з врахуванням специфіки трансформаційного українського законодавства може бути досягнута на основі реалізації механізму державно-

приватного партнерства, що підтверджується зростанням попиту населення на громадські послуги, послуги інфраструктури, телекомунікаційні послуги, комунальні послуги і в той же час протестами громадськості щодо зростання податків, збільшенням бюджетних видатків та державного дефіциту, актуалізацією фіскальних проблем, усвідомленням ефективності консенсусу діяльності приватного та публічного секторів з їх унікальними перевагами при наданні послуг. Для досягнення цієї мети функції уряду тимчасово частково передаються приватному сектору, який є більш мобільний та ефективний в порівнянні з конкуруючими засадами.

Державно-приватне партнерство або публічно-приватне партнерство (PPP-Public-Private Partnership), що підтверджується світовим досвідом, є однією з найбільш ефективних форм, механізмів співробітництва між публічним та приватним секторами, яка притаманна соціально-економічно розвиненим країнам для залучення урядом фінансових ресурсів та досвіду бізнесу для розвитку, ефективізації використання інфраструктури, і в першу чергу стратегічних об'єктів монополії держави: в сфері транспорту та зв'язку, авто та залізничних магістралей, газонафтопроводів, комунальних об'єктів, муніципального, регіонального управління, в галузі соціальної інфраструктури, ін.), надання громадських послуг населенню без втрати державної власності та контролю за цими процесами [5]. Це сфера, де приватизація не може бути застосована або обмежена; це система відносин між органом публічної влади та приватною організацією (останній надається переваги у фінансуванні та реалізації послуг для населення, ніж при використанні процедур співпраці (тендеру), і менша, ніж при використанні механізму приватизації).

Захист державних та комунальних інтересів гарантується через інституційні основи, нормативні акти, угоди. Це система співробітництва державного та приватного секторів з об'єднанням їх переваг, з переданням приватному сектору частини повноважень, відповідальності, ризиків, використання ресурсів, технологій, підприємництва при реалізації інвестиційних проектів з пріоритетністю екологічних стандартів (що традиційно фінансувалися публічним сектором).

Основними характеристиками державно-приватного партнерства є:

- збереження державної власності на об'єкт, споруджений в рамках проекту, при залученні приватного партнера до управління інфраструктурою;
- визначення уряду як основного споживача послуг, що надаються в рамках державно-приватного партнерства, представляє громадські інтереси, приймає участь у визначенні цінової політики та контролю якості платних послуг при використанні об'єкту інфраструктури, загальному моніторингу проекту;
- визначення найбільш поширеного типу партнерства – схеми «design-build-finance-operate (DBFO)» – «проектування-будівництво-фінасування-експлуатація» приватного партнера;
- визначення тривалості відносин між партнерами рамками проекту;
- залучення до інвестування приватним сектором ресурсів з багатьох різних фінансових джерел з використанням спеціальний цільового механізму (special purpose vehicles (SPV) поєднання ресурсів декількох банків та інших фінансових інститутів, інколи, під державні гарантії;
- уряд виступає співінвестором, фінансуючи «спеціальний цільовий механізм» і тоді претендує на частку доходів з інвестиційного проекту,
- ефективність функціонування державно-приватного партнерства ґрунтується на чіткому визначення функцій та зобов'язань обох сторін в угоді; успішним проектам державно-приватного партнерства притаманна прозорість та підзвітність діяльності урядових структур, якість послуг, нижча ціна (в порівнянні з створенням їх за рахунок лише публічних капіталовкладень, за публічного менеджменту);
- високий рівень синергетичності наслідків системи державно-приватного партнерства та підвищення рівня доступності послуг для суміжних суб'єктів господарювання та населення;

- оптимізація та соціалізація національної нормативно-правової бази для створення схем державно-приватного партнерства, які є привабливими для бізнесу з дотриманням державних інтересів (необхідно внести зміни в існуючу українську законодавчу базу);

- підвищення кваліфікації державних та муніципальних службовців з обов'язковим ознайомленням з світовим досвідом створення та управління в системі державно-приватного партнерства.

Особливе місце в туристичній сфері, що гальмує розвиток автотуризму в Україні, займає низький рівень розвитку автотранспортної мережі та придорожньої інфраструктури. Тільки 0,57% автодоріг українських областей, прилеглих до українсько-польського кордону відносяться до першої категорії. Транзитний потенціал України, обумовлений існуванням на її території міжнародних транспортних коридорів, різко обмежується в наслідок невідповідності доріг та придорожньо-туристичної інфраструктури вимогам європейських стандартів. До зниження безпеки туризму та погіршення стану прикордонних доріг призводить відсутність об'їзних доріг для транзитних багатотонних вантажівок; хаотичність, недосконалість, недостатність, невідповідність вимогам БНіП, а іноді – відсутність об'єктів придорожньо-туристичної інфраструктури на українських шляхах, відсутність ефективних механізмів реалізації державних гарантій, довгострокового фінансування, переваг державно-приватного партнерства, умов концесії при будівництві та утриманні системи доріг та придорожньо-туристичної інфраструктури.

Придорожньо-туристична інфраструктура – це окремо розташовані об'єкти або комплекс об'єктів (автосервісні підприємства, станції заправки паливом, мийки для рухомого складу, пункти надання автотранспорту в лізинг (оренду) пункти відпочинку водіїв, пункти харчування (кафе, ресторани, бари), медпункти, пункти зв'язку, обміну валют та банківських послуг, аварійні заходи та обладнання, готелі, мотелі, паркінги, авто-веломотостоянки, аптеки, торгівельні павільйони, санітарно-технічні пункти, турагенції, турінформкіоски), що розташовані вздовж полотна дороги з врахуванням вимог БНіП, законодавства з метою забезпечення якості, комфортності, економічності, екологічності та безпеки при пересуванні суб'єктів – учасників автодорожнього руху, в т.ч. учасників та гостей фінальної частини чемпіонату Європи 2012 з футболу. Суб'єктами придорожньо-туристичної інфраструктури, відповідно, повинні надаватися послуги автосервісу, СТО, мийки, заправки паливом, збереження, охорони рухомого складу автотранспорту, банківські, торгівельні, готельні, медичні, санітарно-технічні, інформаційні послуги, послуги зв'язку, загального користування, з харчування клієнтури, з обміну валют, турагенцій, бронювання проїзних документів, місць в готелях, інші. При створенні та реконструкції існуючих об'єктів придорожньо-туристичної інфраструктури доцільно використовувати механізм державно-приватного партнерства, що підтверджується зростанням попиту населення на громадські послуги та послуги інфраструктури, протестами громадськості щодо зростання податків, збільшенням бюджетних видатків та держдефіциту, актуалізацією фіскальних проблем, усвідомленням ефективності консенсусу діяльності приватного та публічного секторів з їх унікальними перевагами при наданні послуг (для чого функції уряду тимчасово частково передаються приватному сектору-більш мобільному та ефективному).

При створенні та реконструкції існуючих об'єктів придорожньо-туристичної інфраструктури доцільно використовувати механізм державно-приватного партнерства, що підтверджується зростанням попиту населення на громадські послуги та послуги інфраструктури, протестами громадськості щодо зростання податків, збільшенням бюджетних видатків та держдефіциту, актуалізацією фіскальних проблем, усвідомленням ефективності консенсусу діяльності приватного та публічного секторів з їх унікальними перевагами при наданні послуг (для чого функції уряду тимчасово частково передаються приватному сектору-більш мобільному та ефективному).

Ефективність державної політики повинна обґрунтовуватися альтернативними шляхами розвитку з синергетичною оцінкою на засадах комплексності, системності, синтезі підходів та аналізом можливих наслідків, ефектів переливів. Для оцінки рівня

синергетичності використання механізму державно приватного партнерства доцільно використовувати авторський «куб змін», в основі якого закладаються конкретні змістовно-часові характеристики, в якості котрих пропонується розглядати: сфери інноваційних змін – сфери державно приватного партнерства, типи правоформуючих зв'язків; періоди інноваційних змін, на протязі яких здійснюється оцінка до інновацій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання переваг корпоративних прав учасників господарських товариств, запровадження механізму державно-приватного партнерства при ефективізації сфери транспорту та зв'язку, інфотелекомунікацій, придорожньо-туристичної інфраструктури України ґрунтується на засадах інноваційної теорії, методології соціально орієнтованого розвитку, Загальному законі розвитку системи, формах його прояву, дії соціальних законів та соціальних закономірностей і реалізується з метою системного цілеспрямованого втручання держави в економіку для її соціалізації, для зростання рівня життя населення країни, ефективізації діяльності суб'єктів господарювання, в т.ч. внутрішнього інвестування за рахунок коштів тіньової економіки, спрямування сукупного капіталу, ресурсного потенціалу на розширене відтворення, створення привабливого інвестиційного клімату для інвесторів з метою реалізації пріоритетних програм інноваційного розвитку України, легалізації тіньового капіталу.

Список використаної літератури

1. Головніна О.Г. *Методологія синергетичного соціально-економічного розвитку* // Наукові записки НАУКМА. – 2011 – №107. – С.12-21.
2. Головніна О.Г. *Основи соціальної економіки. Підручник.* – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 735 с.
3. Golovnina O.G. *Socio-economic aspects research with allowance for synergetic systems/National foundation of Indian Engineers. Monthly House Journal Vol.:XXI No.12 march 2008 pag 9 web site: www.nafenindia.com*
4. Головніна О.Г. *Ефективність держрегулювання: причини та наслідки* // Вісник НТУ. – 2009. – №18. – С. 242-248.
5. Головніна О.Г. *Методологічні канони синергетичності соціально-економічної системи* // Вісник НТУ. – 2008. – №16. – С. 249-257.
6. *Private Finance Initiative, Ініціатива приватного фінансування уряду Дж.Мейджора в Об'єднаному королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, 1992 р.*
7. *Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV* // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
8. *Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III* // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
9. *Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI*//Відомості Верховної Ради України. – 2008. – N 50-51. – Ст. 384.
10. *Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII* // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
11. *Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28.12.1994 № 334/94-ВР* // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – N 4. – Ст. 28.
12. *Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV* // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.

Головніна Е.Г., Лобань О.О. Некоторые аспекты корпоративных прав в трансформационной экономике Стаття рассматривает особенности законодательного формулирования корпоративных прав в условиях рыночной трансформационной украинской экономики и применение механизма государственно-частного партнерства при усовершенствовании украинской инфраструктуры.

Golovnina E., Loban O. Some aspects of corporate rights in transformation economy. The article considers the peculiarities of legal formulation of corporate rights in a market transformation of Ukrainian economy and the use of public-private partnerships in improving Ukrainian infrastructure.

УДК 330.341.1

*Зубко Т. Л., к.е.н., доц.;
Андрєєва В. Г., к.е.н., доц.,
Київський національний
торговельно-економічний університет*

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ І МЕТОДИ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто сутність інноваційного потенціалу підприємства, його основні складові та чинники, що впливають на його стан. Досліджено особливості формування структури інноваційного потенціалу. Проаналізовано та узагальнено підходи до визначення структури інноваційного потенціалу.

Постановка проблеми та аналіз основних публікацій. У сучасних швидкоплинних умовах перед підприємством постає завдання не тільки виживання, але і постійного розвитку і реалізації свого потенціалу. Досягненню цього сприяє використання концепції стратегічного менеджменту. Основу його складає правильне складання стратегії. Основне завдання, яке вирішує стратегія діяльності фірми – забезпечення впровадження інновацій та змін в організації шляхом розподілу ресурсів адаптації до зовнішнього середовища, внутрішньої координації та передбачення майбутніх змін у діяльності [2, с. 28].

Постійний розвиток інноваційного потенціалу є єдиним шляхом забезпечення стабільного економічного зростання. Від належного рівня інноваційного потенціалу залежить успішна інноваційна діяльність підприємства. Чітка стабільність та ефективність інноваційної діяльності підприємства значною мірою залежить від його інноваційної активності, тобто постійного оновлення новацій, ідей, виробництва та просування на ринок ефективної у виробництві і споживанні інноваційної продукції. Саме тому методи оцінки інноваційного потенціалу в сучасних умовах стають об'єктивно необхідним елементом у процесі формування механізму підвищення інноваційного потенціалу підприємства.

Значний внесок у дослідження й вирішення питань інноваційного потенціалу підприємств зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Ареф'єва О.В., Верба В.А., Воронкова А.Е., Гречан А.П., Гриньов А.В., Грицуленко С.І., Гиренко-Коцуба О.А., Завлін П.М., Ілляшенко С.М., Калишенко В.О., Касьянова Н.В., Коренков О.В., Косолапов О.В., Краснокутська Н.В., Лапін Є.В., Мазур Є.П., Мартюшева Л.С., Митякова О.І., Новікова І.В., Олексюк О.І., Орлов В.М., Отливанська Г.А., Родіонова І.В., Репіна І.М., Русин-Гриник Р.Р., Смірнова Г.О., Смірнов Я.В., Соловійов В.П., Тітова М.М., Уманський І.І. Фарат О.В., Фатхутдінов Р.А., Федоренко В.Г., Федонін О.С., Федулова Л.І., Чермошенцев Є.С., Чухрай Н.І., Шилова О.Ю., Шипуліна Ю.С. та багато інших [1-13].

Виділення невирішеної раніше проблеми. На цей час відсутній єдиний підхід щодо визначення та управління інноваційним потенціалом підприємства. Немає єдиної методики оцінки інноваційного потенціалу підприємства (ІПП). Це зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

Мета дослідження. Основним завданням статті є дослідження поняття інноваційного потенціалу підприємства та вивчення методів його оцінки.